

УДК 354:328.185

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-131-141](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-131-141)

Іваненко Наталія Вольдемарівна аспірант кафедри дошкільної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053, тел.: (044) 272-19-02, <https://orcid.org/0000-0002-5238-0768>

Козак Людмила Василівна доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053, тел.: (044) 272-19-02, <https://orcid.org/0000-0002-4528-1905>

ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ

Анотація. У статті висвітлено актуальні питання пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку. Питання пізнавального розвитку дітей дошкільного віку розглядаються в контексті понять: пізнавальна активність, пізнавальний інтерес, пізнавальна діяльність, пізнавальні навички, а також розвиток пізнавальних психічних процесів. Пізнавальну активність старших дошкільників розглядають як вольову цілеспрямовану дію та зацікавлене прийняття інформації, бажання поглибити свої знання, самостійний пошук відповідей на питання, що цікавлять. Пізнавальні інтереси дитини розглядаються як важливий гуманний мотив навчальної діяльності, оскільки саме цікавість до навколишнього світу повинна стати рушійною силою пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Пізнавальна діяльність дошкільників являє собою реалізацію пізнавальної потреби у вигляді пошукової, орієнтовно-дослідницької діяльності, яка здійснюється як у зовнішньому плані (плані дій), так і у внутрішньому (мисленнєвому). Пізнавальний розвиток дітей старшого дошкільного віку здійснюється в процесі пізнавальної діяльності, під час якої розвиваються такі пізнавальні психічні процеси як: відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява, мовлення.

В статті розкрито особливості психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку, а саме: спілкування з дорослим ситуативно-особистісне; прояв довільності всіх психічних процесів; у спілкуванні з однолітками відбувається перехід від ситуативно-ділової форми до позаситуативно-ділової; прояв творчої активності в усіх видах діяльності; розвиток фантазії; розширюються й поглиблюються уявлення про основні властивості предметів; поліпшується стійкість пам'яті; оволодіння активною (продуктивною) уявою.

Показано, що пізнавальний розвиток дітей – один з важливих напрямків в роботі з дітьми дошкільного віку. В освітньому напрямі «Дитина в

сенсорно-пізнавальному просторі» Базового компоненту дошкільної освіти вказано про необхідність розвитку предметно-практичної, технологічної компетентності дитини та сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної, дослідницької компетентності. Зазначено важливість інтересу з боку дитини до цікавих конструктивних завдань, пов'язаних із інтелектуальним напруженням.

Головною умовою пізнавального розвитку дитини є включення її у пізнавальну діяльність, а показниками пізнавального розвитку є дослідницька, пошукова діяльність дитини, наявність ініціативних пошукових дій, як практичних так і розумових, певне відношення дитини до своєї діяльності.

Ключові слова: дошкільний вік, пізнавальний розвиток, пізнавальна активність, пізнавальний інтерес, пізнавальна діяльність, пізнавальні навички, психічні процеси.

Ivanenko Natalia Voldemarivna Graduate student of the Department of Preschool Education, Borys Grinchenko Kyiv University, Bulvarno-Kudryavska St., 18/2, Kyiv, 04053, tel.: (044) 272-19-02, <https://orcid.org/0000-0002-5238-0768>

Kozak Liudmyla Vasylivna Doctor of Pedagogical Sciences, Docent, Professor of the Preschool Education Department, Borys Grinchenko Kyiv University, Bulvarno-Kudryavska St., 18/2, Kyiv, 04053, tel.: (044) 272-19-02, <https://orcid.org/0000-0002-4528-1905>

PEDAGOGICAL SUPPORT OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE AS A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM

Abstract. The article highlights current issues of cognitive development of older preschool children. Issues of cognitive development of preschool children are considered in the context of the concepts: cognitive activity, cognitive interest, cognitive activity, cognitive skills, as well as the development of cognitive mental processes. Cognitive activity of older preschoolers is seen as a strong-willed purposeful action and interested acceptance of information, the desire to deepen their knowledge, independent search for answers to questions of interest. The child's cognitive interests are considered an important humane motive for learning activities, because it is the interest in the world around us that should be the driving force of cognitive activity of preschool children. Cognitive activity of preschoolers is the realization of cognitive needs in the form of search, orientation and research activities, which are carried out both externally (action plan) and internally (mentally). Cognitive development of older preschool children is carried out in the process of cognitive activity, during which such cognitive mental processes as: sensation, perception, memory, thinking, imagination, speech.

The article reveals the features of mental development of older preschool children, namely: communication with an adult situational and personal;

manifestation of arbitrariness of all mental processes; in communication with peers there is a transition from situational-business form to non-situational-business; manifestation of creative activity in all types of activity; development of imagination; ideas about the basic properties of objects expand and deepen; improves memory stability; mastering the active (productive) imagination.

It is shown that the cognitive development of children is one of the important areas in working with preschool children. The educational direction "Child in the sensory-cognitive space" of the Basic component of preschool education indicates the need to develop subject-practical, technological competence of the child and sensory-cognitive, logical-mathematical, research competence. The importance of the child's interest in interesting constructive tasks related to intellectual stress is noted.

The main condition for the child's cognitive development is its inclusion in cognitive activity, and indicators of cognitive development are research, reactivities of the child, the presence of proactive search actions, both practical and mental, a certain attitude of the child to their activities.

Keywords: preschool age, cognitive development, cognitive activity, cognitive interest, cognitive activity, cognitive skills, mental processes.

Постановка проблеми. Одним з пріоритетних напрямів сучасної дошкільної освіти є формування у дітей дошкільного віку цілісної наукової картини світу, сучасного світогляду, здібностей і навичок самостійного наукового пізнання. В цьому контексті перед науковцями та практиками постає проблема творчого переосмислення сутності, завдань, принципів та форм організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку з урахуванням щоденного збільшення впливу на дитину цифрових технологій, створення таких психолого-педагогічних умов, які б максимально сприяли розвитку пізнавальної активності дітей у сучасних умовах.

Пізнавальний розвиток дітей – один з важливих напрямків у роботі з дітьми дошкільного віку. В освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» Базового компоненту дошкільної освіти вказано про необхідність розвитку предметно-практичної, технологічної компетентності дитини та сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної, дослідницької компетентності. У документі зазначено важливість інтересу з боку дитини до цікавих конструктивних завдань, пов'язаних із інтелектуальним напруженням; дитина повинна бути мотивована на дослідження об'єктів і явищ, пізнання нового; виявляти стійкий інтерес до дослідницького пошуку як у спеціально створених проблемних ситуаціях, так і у вільній діяльності [4]. Психологічні дослідження також свідчать про винятково важливе значення розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в аспекті підготовки дітей до школи. Пізнавальні інтереси розглядаються як важливий і гуманний мотив навчальної діяльності: дитина повинна навчатися тому, що їй цікаво

дізнатися про різноманітні явища природи і суспільного життя, а не тому, що цього вимагають дорослі.

У період дошкільного дитинства завдяки пізнавальній активності дитини відбувається зародження уявлень про оточуючий світ. Ці уявлення формуються в процесі розвитку пізнавальної сфери.

Феномен пізнавальної активності дитини як один із найважливіших чинників навчання постійно привертає увагу дослідників, оскільки взаємодія дитини із навколишнім світом можлива тільки завдяки її активності та діяльності. Під пізнавальною активністю розуміють самостійну, ініціативну діяльність дитини, спрямовану на пізнання навколишньої дійсності (як прояв допитливості) й зумовлену необхідністю розв'язати завдання, що постають перед нею у конкретних життєвих ситуаціях. Ця якість не є вродженою. Вона формується протягом усього свідомого життя людини [1].

Пізнавальна активність дитини – мобілізація її інтелектуальних, моральних і фізичних сил, спрямована на досягнення конкретної цілі пізнавальної діяльності. Внутрішні передумови, які забезпечують продуктивність пізнавальної діяльності, визначають легкість і швидкість засвоєння дитиною нових знань, можливість їх творчого використання під час розв'язання життєвих завдань, такі: активно-пізнавальне ставлення дитини до навколишнього середовища; уміння успішно орієнтуватися серед предметів та явищ; здатність довільно регулювати свою пізнавальну діяльність. Проблема розвитку пізнавальної активності дошкільників залишається однією з найактуальніших у дитячій психології, оскільки активність – необхідна умова формування розумових якостей особистості, її самостійності та ініціативності. Активність дошкільника – «необхідна передумова загального розвитку» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема пізнавальної активності досліджувалася багатьма вченими (І. Анікеєва, В. Галіцин, Д. Годовікова, М. Данилов, С. Ладивір, М. Лісіна, М. Марусинець, Б. Мухацька, З. Плохій, Г. Стадник, Т. Шамова, К. Щербакова та ін.). Приклади розвитку пізнавальної активності грою наводить Н. Анікеєва [6]. Г. Щукіна розглядає пізнавальну активність як особистісне навчання, що характеризується пошуковою спрямованістю, пізнавальним інтересом та емоційним підйомом [7].

О. Л. Кононко зазначає у своїх дослідженнях, що головне у розвитку пізнавальної активності – це активність і діяльнісність дитини. Саме принцип активності, підхід до дошкільника, як до суб'єкта життєдіяльності необхідно враховувати педагогам [8].

Діти старшого дошкільного віку вже не задовольняються дорослим, як джерелом інформації – у них формуються розумові дії, тобто самостійна розумова діяльність: співставлення, порівняння, зв'язування знань між собою, які вже є.

Досліджуючи пізнавальну активність дошкільників Г. Стадник визначає її, як «активні дії спрямовані на пізнання навколишнього світу». Пізнавальна

активність споріднена з допитливістю, в якій також відбивається потреба у нових знаннях і їх цілеспрямований пошук. Пізнавальна активність і є «реалізацією цієї потреби у вигляді орієнтовно-пошукової діяльності – пізнання і засвоєння нової інформації» [9].

С. О. Ладивір, вивчаючи особливості пізнавальної активності дошкільників, використовувала цільові спостереження в різних умовах життя й діяльності дітей у дошкільних закладах від молодшого до старшого дошкільного віку. Підсумовуючи свої спостереження, вона приходить до висновку, що вирішальним чинником формування пізнавальної активності у дошкільників є спілкування дитини з дорослими – педагогом, батьками, тому що у процесі цього спілкування дошкільник засвоює способи керування своєю поведінкою, долає труднощі орієнтування в нових ситуаціях при розв'язанні нових завдань [10] [11] [12] [13].

Мета статті – дослідження сутності та особливостей пізнавального розвитку дітей шостого року життя.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка дитина з'являється на світ з природженою пізнавальною спрямованістю, що допомагає їй адаптуватися до нових умов своєї життєдіяльності. Поступово пізнавальна спрямованість переростає в пізнавальну активність – стан внутрішньої готовності до пізнавальної діяльності, що виявляється у дітей у пошукових діях, спрямованих на отримання нових вражень про навколишній світ. З ростом і розвитком дитини її пізнавальна активність все більше починає тяжіти до пізнавальної діяльності. Розвинена пізнавальна діяльність властива дорослим людям [3].

Пізнавальний розвиток ми будемо розглядати в контексті понять: пізнавальна активність, пізнавальний інтерес, пізнавальна діяльність, пізнавальні навички, а також розвиток пізнавальних психічних процесів.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що проявами пізнавальної активності є інтерес дитини до довкілля, самої себе, активне сприймання предметів, об'єктів, людей, подій. Дитина-дошкільник характеризується спостережливістю, кмітливістю, допитливістю [4].

В освітній програмі «Дитина» [5] вказані такі особливості психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку: спілкування з дорослим ситуативно-особистісне; прояв довільності всіх психічних процесів; у спілкуванні з однолітками відбувається перехід від ситуативно-ділової форми до позаситуативно-ділової; прояв творчої активності в усіх видах діяльності; розвиток фантазії; статева ідентифікація. В цей період життя у дітей формуються такі новоутворення: передбачення результату діяльності, активна плануюча функція мовлення, позаситуативно-ділова форма спілкування з однолітками. До 5 років діти оволодівають досить великим запасом уявлень про навколишній світ, які отримують завдяки своїй активності, прагненню ставити запитання та експериментувати. Уявлення про основні властивості предметів ще більше розширюються й поглиблюються. Зростає здатність дитини

орієнтуватися в просторі. Обсяг пам'яті змінюється не суттєво. Поліпшується її стійкість. При цьому для запам'ятовування діти вже можуть використовувати нескладні прийоми і засоби (підказками можуть виступати картки або малюнки).

У 5–6 років провідного значення набуває наочно-образне мислення, яке дає змогу дитині вирішувати більш складні завдання з використанням узагальнених наочних засобів (схем, креслень тощо) і уявлень про властивості різних предметів і явищ. Вік 5–6 років можна охарактеризувати як вік оволодіння дитиною активною (продуктивною) уявою, яка починає набувати самостійності, відділяючись від практичної діяльності та випереджаючи її. Образи уяви значно повніше й точніше відтворюють дійсність. Дитина починає чітко розрізняти дійсне й вигадане. Дії уяви — створення і втілення задуму — починають складатися спочатку в грі. Це проявляється в тому, що передусім у грі народжується її задум і сюжет. Словник дітей також активно поповнюється іменниками, що позначають назви професій, соціальних установ (бібліотека, пошта, магазин, спортивний клуб); дієсловами, що позначають трудові дії людей різних професій, прикметниками, що відображають якість дій, ставлення людей до професійної діяльності [5].

Щодня сучасна дитина потрапляє під інформаційний шквал. Щоб опрацювати отриману інформацію, їй необхідно володіти певними вміннями та пізнавальними навичками. Тому сьогодні одним з актуальних завдань, що стоять перед педагогами, є вдосконалення роботи з пізнавального розвитку дошкільників. Світ навколо дитини – цікавий, незвичний, сповнений таємниць. Дошкільний вік вважається періодом розквіту пізнавальної активності.

Вирішальним чинником формування пізнавальної активності, підкреслює С. Ладивір, є спілкування дитини з дорослими – педагогом, батьками, тому що у процесі цього спілкування дошкільник засвоює способи керування своєю поведінкою, долає труднощі орієнтування в нових ситуаціях при розв'язанні нових завдань [14].

Важливим якісним утворенням старшого дошкільника є виникнення нової форми спілкування з дорослим – спілкування на пізнавальні теми. Воно зароджується і збагачується у процесі спільної з дорослим пізнавальної діяльності, в якій дорослий емоційно-виразно виявляє зацікавленість процесом пізнання і водночас передає конкретні способи вирішення пізнавальних завдань.

У період дошкільного дитинства завдяки пізнавальній активності дитини відбувається зародження уявлень про оточуючий світ. Ці уявлення формуються в процесі розвитку пізнавальної сфери, яка складається з 3-х компонентів:

1. Пізнавальні процеси (сприйняття, увага, пам'ять, уявлення, мислення);
2. Інформація (досвід і досягнення, накопичені людством на шляху пізнання світу);
3. Ставлення до світу (емоційна реакція на окремі об'єкти, предмети, явища і події нашого світу).

Всі компоненти пізнавальної сфери тісно пов'язані між собою.

Далеко не все захоплює дитину однаковою мірою. Тому ставлення до навколишніх предметів та явищ вибіркове. Дитячий інтерес насамперед пов'язаний з тим, у чому відчувається її потреба, що має для неї особливе значення. Лише коли той чи інший предмет, явище, подія, вид діяльності уявляються важливими, значними, тоді з особливим захопленням дитина пізнає його або віддає йому свою увагу. Якщо дитина, прагнучи заглибитись у сутність предмета, віддається пошуковій діяльності, такий інтерес розглядають як пізнавальний. Тут пошук невідомого, непізнаного спирається на вже сформовані знання. Бажання пізнати нове, пояснити незрозуміле, заглибитись у сутність предметів і явищ природи свідчить про наявність пізнавальних інтересів [3].

В арсенал педагогічного керівництва пізнавальною активністю дітей входять:

- бесіди з дітьми на пізнавальні теми;
- обговорення проблемних ситуацій, оповідань, загадок;
- своєчасні, грамотні відповіді дорослих на дитячі питання пізнавального характеру;
- перегляд, обговорення картинок, діафільмів, відеофільмів, телепередач;
- користування спеціальними додатками в сучасних Гаджетах, створеними для дітей.

Таким чином, пізнавальна активність дошкільників являє собою реалізацію пізнавальної потреби у вигляді пошукової, орієнтовно-дослідницької діяльності, яка здійснюється як у зовнішньому плані (плані дій), так і у внутрішньому (мисленневому). Показниками пізнавальної активності будуть параметри дослідницької, пошукової діяльності дитини. Серед них можна виділити такі, як виявлення інтересу до нового об'єкту або явища, емоційне відношення до пізнавальної діяльності, наявність ініціативних пошукових дій (практичних та розумових), відношення до своєї діяльності у випадку успіху, або невдачі. [16] Головне у розвитку пізнавальної активності – це активність і діяльність дитини. Саме принцип активності, підхід до дошкільника, як до суб'єкта життєдіяльності необхідно враховувати педагогам, зазначає О. Кононко [17].

За результатами дослідження [12] С. О. Ладивір, нею були виділені три типи пізнавальної активності:

– активне пізнавальне спрямування на навколишній світ, що проявляється як постійне прагнення нових вражень і знань.

Показники: ініціативна постановка запитань (дорослим, одноліткам) і проблемних завдань (собі самому);

– пізнавальне спрямування, що проявляється лише у сприятливих умовах, тобто в тих, які містять проблемні ситуації.

Показники: участь у проблемних ситуаціях, створених вихователем або викликаних конкретними умовами діяльності;

– пізнавальна пасивність як відсутність пізнавального спрямування без спеціального стимулювання його з боку дорослого і подальшого керівництва для концентрації зусиль дитини на розв'язання пізнавальних завдань доступними їй засобами.

Показники: відсутність цікавості і допитливості, розв'язання пізнавального завдання лише під прямим керівництвом і контролем педагога.

Цьому відповідають три рівні пізнавальної активності в середині кожного вікового періоду [13]: високий, середній, низький.

Психологічні особливості дітей дошкільного віку зумовлюють необхідність використання активних форм пізнавальної діяльності. В пізнавальній діяльності дітей дошкільного віку мають домінувати безпосередні спостереження, проведення дослідів, догляд за рослинами і тваринами. Діти повинні самі сприймати явища природи, а не знайомитися з результатами чийось спостережень. Під час спостереження повинні бути задіяними всі органи чуттів дитини: зір, слух, нюх, смак, дотик. Саме рівень розвитку чуттєвої уваги (вміння вдивлятися, прислухатися, принохуватися) та чуттєвої пам'яті (вміння розрізняти кольори, форми, звуки, запахи) є основою розвитку наочно-образного, а згодом – словесно-логічного мислення. Помітно активізує пізнавальну діяльність дітей залучення їх до простих дослідів.

Організація пізнавальної діяльності розглядається як цілеспрямований, двобічний процес, в якому поєднується опосередкований педагогічний вплив вихователя з активністю, самостійністю процесу пізнання дитини. Організуючі пізнавальну діяльність п'ятирічних дітей у закладі дошкільної освіти, вихователь, перш за все, має спиратися на особливості мисленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку; вміти здійснювати аналіз розвитку мислення кожної дитини; оцінювати рівень сформованості мислення. Відомо, що одним з новоутворень дитини п'яти років у пізнавальній сфері є здатність міркувати. У дітей старшого дошкільного віку відсутній досвід обстеження зображеної ситуації, розглядання і водночас розміркування над побаченим. У п'ятирічних дітей виявляється установка на сприйняття чітких, несуперечливих фактів, а натомість загальмована здатність активізувати свій власний різноманітний чуттєвий досвід для осмислення нової ситуації (через співставлення, аналіз, узагальнення та розміркування над фактами та ситуаціями).

Для повноцінного засвоєння дітьми розумових дій і понять доцільно дотримуватись такої послідовності:

1) Виконання опредмеченої дії. Цей етап заснований на отриманні реального досвіду. Діти маніпулюють групою фізичних об'єктів, виділяють в них ті аспекти, які свідчать про їх застосування, виконують дії з ними. Для виконання опредмечених дій використовують або реальні предмети, або їх моделі (палички, смужки, намистини, кубики тощо).

2) Виконання дії у частково матеріалізованій формі. Тобто працюють з об'єктами, зображеними на ілюстраціях посібників або на екрані. Ті самі дії, що

розглядалися на попередньому етапі, тепер подаються у вигляді зображень. Такі дії супроводжуються детальним коментуванням уголос кожного кроку, тобто зі словесним роз'ясненням усіх здійснюваних операцій. До наступного етапу переходять лише після ретельного закріплення матеріалу.

3) Виконання дії в абстрактному вигляді за допомогою системи символів, знаків. На цьому етапі коментування дії поступово переходить у внутрішній план – спочатку вона промовляється пошепки, а потім – про себе в розгорненому, й, нарешті, – скороченому вигляді [15].

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що пізнавальний розвиток дітей старшого дошкільного віку здійснюється в процесі пізнавальної діяльності, під час якої розвиваються такі пізнавальні психічні процеси як: відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява, мовлення. Отже, головною умовою формування пізнавального розвитку дитини є включення її у пізнавальну діяльність, а показниками пізнавального розвитку є дослідницька, пошукова діяльність дитини, наявність ініціативних пошукових дій, як практичних так і розумових, певне відношення дитини до своєї діяльності. В результаті пізнавальної діяльності дитина переживає почуття радісного задоволення від процесу та результату власної і колективної предметно-практичної діяльності; надає перевагу у виборі цікавих, конструктивних, предметно-практичних завдань, які передбачають участь у суспільно значущій діяльності спільно з дорослими та іншими дітьми; виявляє внутрішню пізнавальну потребу виконувати логіко-математичні, дослідницькі завдання, демонструє інтерес до самостійного розв'язання цих завдань; відчуває задоволення від інтелектуальних труднощів, докладає вольових зусиль для їх подолання.

Література:

1. Шепіліна Раїса Дем'янівна. Особливості розвитку дітей 6-7-річного віку. // Дошкільне виховання. 2018. № 4. С. 17-18.
2. Мамчур О. А. Особливості розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку <https://cutt.ly/mJYE19K>
3. Пізнавальний розвиток дітей. <https://bkalisabk.wixsite.com/dnz5ulybka/---c1bqq>
4. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція (2021). Наказ МОН № 33 від 12.01.2021 року. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/79142/>
5. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук.кер.проєкту В.О. Огнев'юк; авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук.ред. Г.В.Беленька. К.: Київ.ун-т ім.Б.Грінченка. К.: Київ, ун-т ім.. Б. Грінченка, 2020. 440с. С.143-148.
6. Анікєєва Н. П. Головне про виховання дітей. М. Монтессорі, Я. Корчак, Л. Виготський, А. Макаренко, Е. Еріксон. 2020. 160 с.
7. Щукіна Г.І. Активізація пізнавальної діяльності учнів у навчальному процесі. Москва: Просвітництво, 1979. 160 с.
8. Кононко О. Л. Плекаймо у дітей життєдайне самостановлення // Дошкільне виховання. 2002. № 2. С. 3-6.

9. Стадник Г.О. Вивчення пізнавальної активності дітей // Дошкільне виховання. – 1992. – т 9. – С. 6-8.
10. Ладивір С. О. Індивідуалізація виховання дитини в дитячому садку // Дошкільне виховання. – 2002. – № 1. – С. 14-15.
11. Дитина у сучасному соціопросторі: навчальний посібник / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, К.В. Карасьова [та ін.]; за ред. Т.О. Піроженко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 272 с.
12. Сучасні діти – відображення цінностей дорослого світу: методичні рекомендації / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, К.В. Карасьова та ін.; за ред. Т.О. Піроженко. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 120 с.
13. Ладивір Світлана Олексіївна (2013). *Інтеграційний підхід в організації процесу прищеплення дітям дошкільного віку базових цінностей*. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, 1 (9). стор. 148-166.
14. Ладивір С. Індивідуалізація виховання дитини в дитячому садку // Дошкільне виховання. 2002. № 1. С. 14-15.
15. Шепіліна Раїса Дем'янівна. Особливості розвитку дітей 6-7-річного віку. // Дошкільне виховання. 2018. № 4. С. 17-18.
16. Седова Т.Д. Ціннісні орієнтації педагогічного супроводу обдарованих учнів освітньому середовищі гімназії. Організація роботи з обдарованими учнями: досвід харківських шкіл (за результатами відкритого конкурсу-захисту проектів): Методичний посібник для заступників директорів ЗНЗ та вчителів, які працюють з обдарованими дітьми. Харків, 2009. 40 с.
17. Кононко О.Л. Плекаймо у дітей життєдайне самостановлення // Дошкільне виховання. 2002. № 2. С. 3-6.

References:

1. Shepilina Rayisa Dem'yanivna. Osoblyvosti rozvytku ditey 6-7-richnoho viku. [Features of development of children 6-7 years of age]. // *Doshkil'ne vykhovannya. – 2018. – № 4. – S. 17-18. - Preschool education. - 2018. - № 4. - P. 17-18.* [in Ukrainian].
2. Mamchur O. A. Osoblyvosti rozvytku piznaval'noyi aktyvnosti ditey doshkil'noho viku. [Features of the development of cognitive activity of preschool children] Retrieved from <https://cutt.ly/mJYE19K> [in Ukrainian].
3. Piznaval'nyy rozvytok ditey. [Cognitive development of children.] Retrieved from <https://bkalisabk.wixsite.com/dnz5ulybka/---c1bqq> [in Ukrainian].
4. Bazovyy komponent doshkil'noyi osvity v Ukrayini (Derzhavnyy standart doshkil'noyi osvity) nova redaktsiya (2021). Nakaz MON № 33 vid 12.01.2021 roku. [Basic component of preschool education in Ukraine (State Standard of Preschool Education) new edition (2021). Order of the Ministry of Education and Science № 33 of January 12, 2021.] URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/79142/> [in Ukrainian].
5. Dytna: Osvitnya prohrama dlya ditey vid dvokh do semy rokiv / nauk.ker.proyektu V.O. Ohnev'yuk; avt.kol.: H.V. Byelyen'ka, O.L. Bohinich, V.M. Vertuhina [та ін.]; nauk.red. H.V.Byelyen'ka. K.: Kyiv.un-t im.B.Hrinchenka. K.: Kyiv, un-t im.. B. Hrinchenka. [Child: Educational program for children from two to seven years / Nauk.ker.proekt VO Ognevyyuk; avt.kol. : G.V. Belenka, OL Boginich, VM Vertugina [etc.]; scientific editor GV Belenka. K. : Kyiv University named after B. Hrinchenko.] 2020. [440s. S.143-148. [in Ukrainian].
6. Anikyeyeva N. P. (2020) Holovne pro vykhovannya ditey. M. Montessori, YA. Korchak, L. Vyhots'kyy, A. Makarenko, E. Erikson. [Anikeeva NP The main thing about raising children. M. Montessori, J. Korczak, L. Vygotsky, A. Makarenko, E. Erickson]. 2020. [in Russian].
7. Shchukina H.I. (1979) Aktyvizatsiya piznaval'noyi diyal'nosti uchniv u navchal'nomu protsesi. [Activation of students' cognitive activity in the educational process]. Moskva. [in Russian].

8. Kononko O. L. Plekaymo u ditey zhyttyedayne samostanovlennya [Let's nurture in children life-giving self-development]. *Doshkil'ne vykhovannya - Preschool education*. – 2002. – № 2. [in Ukrainian].

9. Stadnyk H.O. Vyvchennya piznaval'noyi aktyvnosti ditey [Study of children's cognitive activity]. *Doshkil'ne vykhovannya - Preschool education*. – 1992. – t 9. – S. 6-8. [in Ukrainian].

10. Ladyvir S. O. Indyvidualizatsiya vykhovannya dytyny v dytyachomu sadku [Individualization of child rearing in kindergarten] *Doshkil'ne vykhovannya - Preschool education*. – 2002. – № 1. [in Ukrainian].

11. Dytyna u suchasnomu sotsioprostori: navchal'nyy posibnyk / T.O. Pirozhenko, S.O. Ladyvir, K.V. Karas'ova [ta in.]; za red. T.O. Pirozhenko. [The child in modern socio-space: a textbook / TO Pirozhenko, S.O. Ladyvir, K.V. Karaseva [etc.]; for ed. THEN. Pirozhenko] - Kirovohrad: Imeks-LTD, 2014. [in Ukrainian].

12. Suchasni dity – vidobrazhennya tsinnostey dorosloho svitu: metodychni rekomendatsiyi / T.O. Pirozhenko, S.O Ladyvir, K.V. Karas'ova ta in.; za red.. T.O. Pirozhenko. [Modern children - reflection of the values of the adult world: methodical recommendations / T.O. Pirozhenko, SO Ladyvir, KV Karaseva and others; for ed .. T.O. Pirozhenko] – Kirovohrad: Imeks-LTD, 2014. [in Ukrainian].

13. Ladyvir Svitlana Oleksiyivna (2013). Intehratsiynyy pidkhid v orhanizatsiyi protsesu pryshcheplennya dityam doshkil'noho viku bazovykh tsinnostey. Zbirnyk naukovykh prats' Instytutu psykholohiyi imeni H.S.Kostyuka NAPN Ukrayiny [Integration approach in the organization of the process of instilling basic values in preschool children. Collection of scientific works of the GS Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine], 1 (9). [in Ukrainian].

14. Ladyvir S. Indyvidualizatsiya vykhovannya dytyny v dytyachomu sadku [Individualization of child rearing in kindergarten]. *Doshkil'ne vykhovannya - Preschool education*. – 2002. – № 1. – S. 14-15. [in Ukrainian].

15. Shepilina Rayisa Dem'yanivna. Osoblyvosti rozvytku ditey 6-7-richnoho viku. [Features of development of children 6-7 years of age]. *Doshkil'ne vykhovannya - Preschool education*. – 2018. – № 4. – S. 17-18. [in Ukrainian].

16. Syedova T.D. (2009) Tsinnisni oriyentatsiyi pedahohichnoho suprovodu obdarovanykh uchniv osvnt'omu seredovyschi himnazyi. Orhanizatsiya roboty z obdarovanymy uchnyamy: dosvid kharkivs'kykh shkil (za rezul'tatamy vidkrytoho konkursu-zakhystu proektiv) : Metodychnyy posibnyk dlya zastupnykiv dyrektoriv ZNZ ta vchyteliv, yaki pratsyuyut' z obdarovanymy dit'my. [Value orientations of pedagogical support of gifted students in the educational environment of the gymnasium // Organization of work with gifted students: experience of Kharkiv schools (according to the results of open competition-defense of projects): Methodical manual for deputy principals and teachers working with gifted children]. – Kharkiv, 2009. [in Ukrainian].

17. Kononko O.L. Plekaymo u ditey zhyttyedayne samostanovlennya. [Let's cherish children's life-giving self-establishment]. *Doshkil'ne vykhovannya - Preschool education*. – 2002. – № 2. – S. 3-6. [in Ukrainian].